

## סימן קפג

### דין נדה וזבה מדאורייתא

#### נדה וזבה (ויקרא פרק טו)

וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זֹבָה דָּם יִהְיֶה זֹבָה בְּבִשְׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ ...  
וְאִשָּׁה כִּי יִזוּב זֹבֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵת נִדְתָּהּ ...

#### אופן חישוב ימי הנדה והזבה

##### רש"י (ערכין ח.), רמב"ן (נדה נד.) ורוב הראשונים

כשרואה דם בפעם הראשונה היא טמאה נדה למשך 7 ימים. לאחר 7 ימי טומאת הנדה היא טובלת וטהורה ואז מתחילים 11 ימי הזיבה. לאחר סיום 11 ימי הזיבה רק כשתראה דם חוזרת היא להיות נדה וכן הלאה. במידה ונהיתה זבה גדולה אין היא חוזרת להיות נדה עד שתשמור 7 ימים נקיים, ורק אח"כ כשתראה דם תהיה נדה.  
[תפקיד ה-7 נקיים זה לוודא שהפסיקה להיות זיבה מבחינה מצויאותית. הזיבה היא חולי (=רמב"ן עה"ת) ויש צורך לראות שנרפאה מכך. לכן ברור שהאישה לא חוזרת להיות נדה עד שיתברר שהתרפאה (ולכן אין כמובן אפשרות לספור 7 נקיים בימי הנדה). – **בירור**]

##### רמב"ם

"כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקר הוסת ליום אחר תספור לעולם שבעה מתחלת יום הוסת ואחריהן אחד עשר [ואחריהן] שבעה ואחריהן אחד עשר, ותזהר במנין כדי שתדע בעת שתראה דם אם בימי נדה ראתה או בימי זיבה, שכל ימיה של אשה כך הן שבעה ימי נדה וי"א ימי זיבה, אלא אם כן הפסיקה הלידה כמו שיתבאר".<sup>1 2</sup>  
[תפקיד ה-7 נקיים זה כמו בטמא-מת. זהו הגדרה הלכתית בלבד ללא קשר למציאות של האישה. לכן ניתן לספור 7 נקיים אף בימי הנדה. – **קיום** בתהליך הטהרה מדין "וספרה לה"]

<sup>1</sup> "ימי נדתה שאין רואה בהן עולין לספירת זיבתה" (נדה נד.): **רמב"ם**: זהו המקור הטוב ביותר לשיטתו. מוכח מכאן ש-7 ימי הנדה התחילו מיד לאחר 11 ימי הזיבה אע"פ שלא ספרה עדיין 7 ימים נקיים לימי הזיבה שראתה. רש"י ורמב"ן מפרשים כדלהלן (כדי שלא יהיה קשה מכך על שיטתם): **רש"י**: מדובר בימים שהיו ראויים בפוטנציאל להיות ימי נדתה (אבל הם לא ימי נדתה שהרי טרם ספרה 7 ימים נקיים). **רמב"ן**: מדובר בזבה קטנה (ולא גדולה), ולכן באמת עולין ימי נדתה וכו'.

<sup>2</sup> **הבנות שונות בשיטת הרמב"ם**: **הבנת הרמב"ן**: החשבון הוא כללי [7, 11, 7, 11] ולא חשבון אישי. אין השפעה של הוסת הקבוע של האשה, ואם הוא נופל ב-11 הרי היא זבה. **הבנת רוב האחרונים (ר' חיים, חו"ד, מרכבת המשנה)**: הוסת הקבוע של האשה ג"כ משפיע על אופן הספירה. כאשר יש לה וסת קבוע אז היא מתחילה מחדש בזמן הוסת את ימי הנדה (ולא משנה מתי זה מגיע). בתוך תקופת הוסת (כ-30 יום) ישנה ספירה של 7, 11, 7, 11 אבל כשמגיע הוסת הקבוע (בסביבות יום ה-30) אז היא נדה ומתחילים את הספירה מחדש. **הבנת המהרש"ל (בביאורו על הסמ"ג)**: שיטת ביניים. יש משמעות לוסת אבל לא כל חודש אלא רק בפעם הראשונה שנקבע עד שיעקר הוסת לזמן אחר.

**לשיטת הרמב"ם – מה קורה כשאשה רואה בימים הראויים לנדתה, אבל לא ביום הראשון? הדעה הרווחת**: כשימי הזיבה נכנסים היא עדיין טמאה טומאת נדה עד שיעברו 7 ימים מיום הראיה ובימי חפיפה אלו אם תראה היא תהיה גם זבה. **דעת המהרש"ל**: כל הספירה נדחית. ימי הנדה יימשכו עד סוף 7 ימי הטומאה ורק אז יתחילו ה-11. **דעת רבינו דוד עראמה (מובא במרכבת המשנה)**: ימי הטומאה יסתיימו בסוף ה-7 הימים הראויים [ולמעשה טמאה פחות מ-7 ימים]!!

**"אחד עשר יום שבין נדה לנדה"** (נדה עב:-עג.)

○ **המקור ל"אחד עשר יום" הללו:**

- ראב"ע: הלכה למשה מסיני. (נדה עב:)
- ר"ע: נלמד מפסוקים. (נדה עג.)

○ **דין הרואה בתוך י"א יום:**

- אם ראתה שלושה ימים רצופים: נקראת זבה גדולה וצריכה לישב ז' נקיים.
- אם ראתה יום אחד או יומיים: נקראת זבה קטנה וצריכה לשמור יום כנגד יום מהתורה. ('יומנין שסופרת אחד לאחד - ת"ל יהיה לה" - נדה עג.)

○ **דין הרואה ביום י"א:**

- אין צורך בשמירת י"ב מהתורה. (משנה נדה עא:-עב.)
- רמב"ם, רש"י: אבל צריכה לשמור יום י"ב מדרבנן.
- הטור כתב שתם שהרואה ביום י"א לא צריכה לשמור, ובב"י התלבט האם סובר שמכל מקום מדרבנן צריכה לשמור.

○ **דין הרואה ביום י':**

- ר' יוחנן: עשירי כתשיעי. (נדה עב:)
- ריש לקיש: עשירי כאחד עשר. קני"ל כר' יוחנן וצריכה שימור מהתורה.

○ **דין הרואה ביום י' וי"א:**

- צריכה לשמור מן התורה ביום י"ב. (נדה נד.)
- [אך ע"פ ביאור הבי"ח (והב"י) בדעת הי"א בסמ"ג - מדרבנן]

## דין נדה וזבה מדרבנן

### תקנת רבי בשדות (נדה סו.)

התקין רבי בשדות (מקום שאין בני תורה - רש"י):  
 ראתה יום אחד – תשב ששה והוא,  
 שנים – תשב ששה והן,  
 שלשה – תשב שבעה נקיים. (תיבת "נקיים" מוסבת על כל שלוש הבבות)

### טעמים לתקנה:

- רש"י, רמב"ן, ר"ן – אין בקיאין בימי נדה וזיבה מתי הן, ואפשר שתטעה.
- תוס', רמב"ן, ר"ן – חשש שמא יטמאו דם טהור [ואז ספירתה משתנה בעקבות כך!].
- הט"ז והב"ח בדעת הטור – עיקר התקנה היה שחז"ל חששו שמא יבואו לטעות באיסור כרת, שיורו על דם טמא שהוא טהור, ועל כן תיקנו לטמא כל מראה דם אדום [ואז ספירתה משתנה בעקבות כך, כי אולי טימאו דם שהוא בעצם טהור].

[ולכן -

ראתה יום אחד תשב ששה והוא – שמא תחילת נדה היא.  
 שנים תשב ששה והן – שמא ראשון הוא סוף זוב או דם טהור, והשני הוא תחילת נדה.  
 שלשה תשב שבעה נקיים – שמא בימי זיבה עומדת וראתה 3 ימים רצופים (והרי היא זבה גדולה).]

### חומרא דרבי זירא (נדה סו.)

אמר ר' זירא:

בנות ישראל החמירו על עצמן,  
 שאפילו רואות טפת דם<sup>3</sup> כחרדל - יושבות עליה שבעה נקיים. = שו"ע קפ"ג

### טעמים לחומרא (מדוע לא הספיקה תקנת רבי?):

- [א] - ר"ן – "שלפעמים תהא זבה גדולה ותהא סבורה שלא ראתה אלא שנים כגון שראתה שתי ראיות ואחת מהן בין השמשות ולא תספור אלא ששה והן".
- רש"י (מגילה כח): – שמא ראתה שני ימים ולא ידעה והיום ראתה וידעה, דהווי להו גי' ימים רצופים (ושמא היא בימי זיבה).
- לחם ושמלה – חשש שמא טיפה זו יצאה מעט מעט בגי' ימים. [וכך רצה לפרש את דעת רש"י]
- [ב] - רמב"ן, ר"ן – כדי שיהיו בכל זמן מונות מנין אחד ולא תשנה מנהגן בין ראייה אחת לשלושה ימים, מפני שיש שאינן בקיאות בין תחילת ראייה (של נדה) לסתירת הספירה (של זבה גדולה) ויבוא הדבר לידי טעות.
- תר"י – אפילו זה החילוק (של תקנת רבי) לא רצו לעשותו ולרווחא דמילתא התקינו שתשב על הכל ז' נקיים.
- הראב"ד (בעלי הנפש) – גזרו יום אחד אטו שלושה.

<sup>3</sup> רמב"ן: חומרא דר"ז כוללת דמים טהורים (דם לידה, דם טהור). רז"ה ורוב הראשונים חולקים על כך (וחומרא דר"ז היא לא על דם לידה ולא על דם טהור [ובדם טהור רק מתקנת רב יהודאי גאון החמירו]).

**מה הרבותא בטפת דם כחרדל?**

והרי מדאורייתא דם כל שהוא מטמא, וא"כ אין הרבותא מפני שמטמאות על מיעוט הדם (אפילו כחרדל)?

- **תוס' רא"ש**, ספר התרומה – דסלקא דעתך אמינא כיון שלא ראתה אלא טפה אחת מסתמא לא ראתה גם אתמול גם שלשים וליכא לספוקי בזבה גדולה ... דאם איתא דמעיינה פתוח לראות, אם כן היתה רואה עתה הרבה, קמ"ל שתשב ז' נקיים.
- **לחם ושמלה** [בהתאם לפירושו לעיל] – רבותא היא שחוששים ששלושה "משהו" היו ובכל יום ויום נעקר משהו אחד.
- **ר"ן** – שאילו היתה ראייה מרובה היה אפשר לומר שראוי הוא לחוש בדרך רחוק שמא שלוש ראיות היו בשלושה ימים ונצטרפו בפרוזדור, אבל עכשיו שהוא כחרדל אף חששא זו אינה כאן, אלא שהחמירו על עצמן.
- **תר"י** – י"מ שהחומרא היתה מפני שהיתה מראה דם כעין החרדל, ואין זה נראה, דמה חומרא היתה זו, שזה מן הדין הוא דהא בהדיא קי"ל שדם כמראה החרדל מטמא. [בנחל אשכול תמה על דבריו, שהרי דם חרדל הוא ירוק ואנו מטהרין ירוק! ותיריך שאפשר שסובר כת"ק (ב-יט.) שמטמא דם ירוק שאפשר שאדום הוא אלא שלקה.]
- **הב"ח** – אע"פ שאינה כי אם טיפה אחת לא תלין דמצדדין אתיא [למרות שאמר ריו"ח (מא): מקור שהזיע כשתי טיפות מרגליות טמאה ודוקא תרתי אבל חדא אימר מעלמא אתי (פירוש מן הצדדין)] – הצמח צדק דחה ראייה זאת שהרי מדובר על דם כמרגליות שזה צבע לבן אבל כשמדובר בדם אדום על כך הגמי' לא דיברה ולא תולים שזה מן הצדדין אפילו מדאורייתא].

**מהו תוקף החומרא של ר' זירא?**

**ברכות לא.** היכי דמי הלכה פסוקה?

אמר אביי: כי הא דרבי זירא, דאמר רבי זירא: בנות ישראל החמירו על עצמן, שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים.

**ריטב"א, רמב"ן:** "פשט איסוריה בכל העולם, ואין כח לבטלה ולא להקל בה כלל"; "לפיכך אסור לאדם להקל בה ראשו לעולם".  
**שו"ת גליא מסכת ניו"ד סי' ד':** להלכה יש להקל בחומרא דר' זירא משום דאינה תקנת חכמים אלא בנות ישראל החמירו על עצמן.

**נפק"מ:**<sup>4</sup>

- לענין ספקות (אם מסופקת באיזה יום נקי היא נמצאת).
- לגבי מקרים שמבחינה רפואית יש בעיה ונדרשת קולא מסויימת [אם זה דרבנן רגיל אפשר להקל במקום הצורך].

**דין הכתמים (ביחס לתקנת רבי ולחומרא דר' זירא)**

**רמב"ם, רבינו ירוחם (הביאם הב"י):** הכתמים לא נכללו בחומרא דר' זירא, אבל כמובן שכן נכללו בתקנתו של רבי (שאל"כ אתה מצריכן למנות ימי נדה וזיבה וכבר נתקלקלו הוסתות). ולכן: אם אין בכתם שיעור כדי לחוש לזיבות סופרת שבעת ימים מיום שנמצא בו הכתם, ואם היה שיעור הכתם כדי לחוש לזיבות [כשלבשה הבגד 3 ימים ויש בכתם שיעור ג' כתמים] הרי היא צריכה ז' נקיים חוץ מיום מציאת הכתם (כדין רואה 3 ימים לפי תקנתו של רבי).

**רמב"ן, רשב"א (הביאם המגיד משנה):** הכתמים כן נכללו בחומרא דר' זירא, ולכן צריך ז' נקיים בכל כתם חוץ מיום המציאה. **מגיד משנה:** וכן ראוי להורות ולהחמיר.

<sup>4</sup> בקונטרס לגרש"ז אויערבך דן במקרה שהביוץ מוקדם, והסיק דאין להקל בחומרא דר' זירא כמו שעולה באופן ברור מהמקורות.

## הרגשת יציאת הדם

### נדה נז:

אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם עליה - טהורה, שנאמר בבשרה - עד שתרגיש בבשרה. ← אם לא הרגישה, אפילו אם ידוע לה בוודאות שהדם יצא מגופה אינה טמאה מן התורה.<sup>5</sup>

### מהי ההרגשה שאוסרת מהתורה?

**רמב"ם:** אם מרגשת שנזדעזע גופה.

**רוב הפוסקים:** אם מרגשת שנפתח מקורה. (=שו"ע קפח/א, קצ/א)

**נו"ב, חו"ד:** אם מרגשת שדבר לח זב ממנה. **החת"ס** חולק וסובר שלא נחשב להרגשה.

**נו"ב:** אפילו אם לא הרגישה שזב מהמקור, אלא הרגישה רק שדבר לח זב בפרוזדור.

**חו"ד** חולק וסובר דבעינן שתרגיש שזב ממקורה, אבל בפרוזדור לבד לא הוי הרגשה.

### מה דין נשים בזמננו, שהרי אינן מרגישות כלל?<sup>6</sup>

**בציץ אליעזר** נשאל, שלכאורה נשים בזמננו אינן טמאות מדאורייתא, אפילו כששופעות בשעת וסתן, כי בדרך כלל אינן מרגישות אלא בזיבה מפתח החיצון ולחוץ. וענה ש"כל שינוי ומקרי הגוף הרגילין לבוא בעת הווסת, גם בנשי דידן זהו ההרגשה אשר טומאתה לפי"ז מהתורה ... מתברר בבירור דתופעות דהרגשה לצורותיה השונות שמרגישות גם נשי דידן בשעת וסתן, זהו מההרגשות האמורות בתורה, וטמאה היא בודאות מהתורה".

### אם לא הרגישה וראתה דם

### אחר הטלת מי רגליים או בבדיקה פנימית<sup>7</sup> בעד או אחר תשמיש:

### נדה נז:

תא שמע ... לעולם דארגשה, ואימור הרגשת מי רגלים הואי ...

תא שמע ... לעולם דארגישה, ואימור הרגשת עד הואי ...

תא שמע ... לעולם דארגישה, ואימא הרגשת שמש הוה ...

"לעולם דארגישה" –

בכו"פ הביא 2 אפשרויות לפרש את הגמרא:

אפשרות 1: מדובר כשהרגישה ממש.

אפשרות 2: אנו אומרים דמסתמא הרגישה.

יוצא מזה שתי שיטות באשה שלא הרגישה וראתה אחר מי רגליים או בדיקה או תשמיש:

לאפשרות 1: מדרבנן (כיוון שלא הרגישה).

לאפשרות 2: יש בזה חשש דאורייתא, דאנו אומרים דמסתמא הרגישה וכסבורה

שהרגשת מי רגליים או עד או שמש הוא.

<sup>5</sup> **ההבנה הפשוטה והרווחת** היא שההרגשה היא חלק ממהליך הראיה (תנאי הכרחי בפני עצמו). **אך הסד"ט סובר** שההרגשה זה רק אמצעי לוודא שהדם יצא מהאישה (בירור).

<sup>6</sup> תיאורטית אפשר להחמיר ולומר שאם נשתנו הטבעים אז האשה תהיה טמאה בלי הרגשה, וזה רק אם נאמר שהצורך בהרגשה זה כי כך דרך הראיה, והיום דרך ראיה היא ללא הרגשה.

<sup>7</sup> דווקא בבדיקה פנימית ממש, אבל בקינוח או שלא הכניסה העד בעומק אלא מהפרוזדור ולחוץ – לכו"ע אינה טמאה מדאורייתא, כי בזה לא מקהה ההרגשה, והוה דם בלא הרגשה דהוה מדרבנן.

**מהרמב"ם** משמע דהוה מדאורייתא (אך יש דוחים וסוברים שדעת הרמב"ם : מדרבנן).  
**מהרשב"א ותה"ד** משמע דהוה מדאורייתא (ודינו כדס). **וכך פסקו האחרונים**  
**מהגה"מ בשם המהר"ם** מוכח דהוה מדרבנן (ודינו ככתם).

**ט"ז** : אם מצאה דם בבדיקה פנימית - בעד הבדוק הוה מדאורייתא. אך בעד שאינו בדוק הוה מדרבנן, דכיון שאפשר לתלות הדם בדבר אחר תלינן, ועל כן אין לנו חזקה שיש הרגשה ועל כן תולים ההרגשה בעד.

**בטהרת הבית** הביא שיש בזה שיטות באחרונים : י"א דהוה ודאי מדאורייתא, וי"א דהוה מספק דאורייתא (ואם יש עוד ספק יש להקל), וי"א דהוה מדרבנן, ויש מחלקים בין עד למי רגלים ותשמיש.

**בפת"ש ובדרכי טהרה** פסק דהוה מדאורייתא (בין בעד בין בתשמיש בין במי רגלים).

**אם הרגישה אך לא ראתה דם**  
 ראה בסיכום להלן בתחילת סימן ק"צ.